

Pogledaj glasove

I

– Hvala Vam što ste došli, puno nam to znači. – pružila je ruku s pomalo nervoznim osmijehom.

– Dobar dan Mia, ne moraš mi govoriti „Vi“, već godinu dana nisam za katedrom. – srdačno je odgovorio pogledom kroz naočale, oboje su znali da se radi o navici. Kimnula je glavom i zajedno su ušetali u atelje različit od onoga kakvog ga je pamtio. Potres nije poštedio niti Akademiju likovnih umjetnosti.

– Kao što vidite, na nekim mjestima su otpali komadi zida, staklo je popucalo na većim prozorima, ali može se reći da smo dobro prošli. Barem još uvijek imamo mjesto gdje možemo doći i raditi. – Olakotna okolnost. Mijin ciklus apstraktnih slika crvene boje sramežljivo je provirivao iza omanje piramide drvenih dasaka. Prema njegovim saznanjima, jedina je u Hrvatskoj, vjerojatno i šire, koristila prirodnu boju alizarin, istisnutu iz primorske biljke broć. Nedaleko crvene slikarske vojske manjih platana, na još uvijek prašnjavom kauču migoljila su se dvojica mladića. U vidnom uzbuđenju i blagoj nervozni, ustali su da se rukuju s profesorom. – Roka se vjerojatno sjećate, a ovo je naš prijatelj Josip, inače s dramske akademije.

– Pozdrav Roko, drago mi je Josipe. Znaš, ulovio sam tvoj dokumentarac nedavno na televiziji, onaj o ponašanju pčela sabiračica koje sve češće ne izlijeću iz košnice, zbunjene su i ne znaju pokazati put do nektara i vode. Vidi se kako priroda negoduje, problemi su očiti, neuobičajeno visoke temperature, korištenje pesticida, nepravilna zaštita proizvođača. U stavu i glasu isti si djed.

– Hvala. – odvratio je razboritih očiju punih strahopoštovanja.

– A ti Roko, kako napreduje čišćenje Paga? – zastao je nakon postavljenog pitanja, u glavi je ipak zvučalo šaljiivije.

– Znete već profesore... Svake godine je sve gore. Previše turista, premalo obzira – uzdahnuo je žgoljavim ramenima Roko, referirajući se na pregršt materijala za svoje skulpture. Radi ih od sitne plastike, boca, stakla, šprica, masnih spužvi, odlutalih mreža i ostalog smeća koje skuplja po plažama, i to u obliku predimenzioniranih školjaka jer je njegov rodni otok nastao taloženjem kućica školjkaša i različitih morskih životinja. Tko ne bi htio kupiti takav suvenir?

– Znam, znam. Ma jednom mora biti bolje. Dakle, ako sam dobro razumio iz maila, želite se baviti projektom vezanim uz klimatske promjene?

– Da, znate i sami, razgovor kod nas o takvim stvarima uglavnom se svodi na otapanje Sjevernog pola i izumiranje polarnih medvjeda. Nismo protiv toga, dapače, ali smatramo da je produktivnije poduzeti nešto u lokalnom kontekstu. – odgovorio je Josip, potom nastavi Roko – Razgovarali smo o tome što se može učiniti... Više nije dovoljno raditi izložbe, ljudi će se sporo vraćati u muzeje i galerije nakon popuštanja mjera prevencije protiv virusa. Tražili smo rješenje koje ipak direktnije dopire do ljudi. Možda čak i emotivnije.

– Moramo nešto učiniti, mladi su apatični, velika je nezaposlenost... Mislimo da će se promjena u društvu dogoditi ako osiguramo prostor za sve, proširimo komunikacijske kanale i pozovemo ljude na kritičko preispitivanje stvarnosti koja nas okružuje. – preuzela je razgovor Mia, spremno izvukavši papir iz ladice kako bi skicirala njihovu ideju.

– Prilično ambiciozno... I pritom tražite moju podršku?

– Da, odlučili smo Vas pozvati jer imate autoritet. Nas nitko ne shvaća ozbiljno. Ako se čitava akcija proglašava vandalizmom, nismo ništa učinili.

– Jasno. A ako ne pristanem?

– Morat ćemo se upustiti u rizik da nas netko prijavi prije nego što uspijemo sve postaviti.

– Platit ćemo koliko treba. – ubaci se Josip.

– Ma glupost, novac mi zaista nije potreban. Nego, kako ste to sve skupa zamislili?

II

Žena ga je spretno nagovorila da ipak prihvati ponudu koju je dobio nedavno u mailu. Predobro ga poznaje nakon 49 godina braka. Umirovljeni je profesor povijesti umjetnosti, što znači da osim pokojeg teksta za izložbu poznanika i zalijevanja vrta, uglavnom nema obaveza. Zagrebačka kulturna scena prilično je mala, tako da se uvijek sve vrti oko više-manje istih imena. Jednom davno bio je svjedokom izuzetno uzbudljivog procesa rađanja ekološke svijesti u umjetnosti. Nakon 1968., inzistiralo se na direktnoj komunikaciji između autora i publike. Pritom su umjetnici napuštali institucionalne okvire muzejskih i galerijskih prostora, tražeći alternativne načine izražavanja kako bi njihove poruke doprle do šire publike, onih više i manje zainteresiranih za umjetnost. U tom nastojanju idealnim se pokazao javni prostor u kojemu su svoje mjesto pod suncem (doslovno i metaforički) tražile različite umjetničke grupe i pojedinci.

Dok prebire po osobnoj arhivi u kojoj su katalogi izložbi i stari spisi, razmišlja o tome kako Zemlju treba oslušivati stetoskopom poput čovjeka kada pojačano kašlje. Baš takav pristup koristio je Marko Pogačnik u vlastitoj metodi liječenja planeta, tzv. litopunkturi. Postavljao je instalacije u prirodi, najčešće kamenje u energetski nabijene točke, odnosno ekološki uništene lokacije (industrijske zone ili napušteni rudnički kopovi). Zanimljivo je da je grupa TOK neke akcije u javnom prostoru morala odraditi noću, kao što će i profesorovi štíćenici. Primjerice, članovi grupe TOK postavljali su prozirne plastične kante za smeće po ulicama i na fasadi robne kuće *Nama* otiskivali tragove automobilskih guma. Bilo je posebno zabavno kada su profesora jednog dana u poštanskom sandučiću dočekale razglednice s prikazom tvorničkog dimnjaka uz natpis *Pozdrav iz Zagreba*. Nakon eksperimentalnog vjetra u kreativna pluća umjetnika, u stvarnost su se upleli svi problemi prelaska iz jedne države u drugu. Postupno se gubila vjera u društvo, kamoli umjetnost. Profesor je ustao s klimavog stolca u kojem se do maloprije ljujao i složio se s rezultatom vlastite analize – danas svima kronično nedostaje komunikacija, i to umjetnička.

III

– Poštovani gledatelji, javljamo se uživo sa Zrinjevca gdje se nalazimo s doktorom Ljudevitom Horvatom, jednim od najcjenjenijih profesora povijesti umjetnosti u Hrvatskoj. Gospodine Horvat, jutros je stanovnike u centru grada zatekao neobičan prizor. Naime, pokraj bisti na Zrinjercu osvanule su skulpture različitih žena iz hrvatske povijesti. Možete li nam objasniti o čemu je riječ?

– Ovako, ovom akcijom želi se osigurati vidljivost i dalje nepravедno zanemarenim ženama u pregledu hrvatske povijesti i kulture, kao i u obrazovnom sustavu, te na taj način ukazati na društveno-ekološke probleme. Jednakost je preduvjet za bilo koji ozbiljniji politički i kulturni pothvat, pa tako i u rješavanju aktualnog problema klimatskih promjena možemo sudjelovati nakon što osiguramo da se čuje svačiji glas.

Na trenutak je zastao jer je krajičkom oka ugledao dva policajca kako se približavaju. Pogledom su se međusobno odmjerili i odahnuo je kada je shvatio da će ga ipak pustiti da izrekne misao do kraja.

– Radi se o edukativnom projektu koji simbolično skreće pozornost na problematiku jednakosti, to je naša varijanta kojih, dakako, ima bezbroj. Svaka od bisti na Zrinjercu ima svoju pridodanu skulpturu tako da, uz poznata lica muškaraca, jutros vidimo Jelenu Slavnu,

Katarinu Zrinski, Ivanu Brlić Mažuranić, Nastu Rojc, Doru Pejačević i Mariju Jurić-Zagorku. Pritom svaka od njih ima svoj prepoznatljivi alat, penkalo, knjigu ili note. Privremene skulpture izrađene su u prirodnoj veličini od odbačenog i trulog drveta, slame i kamenja. Upotrebom prirodnih materijala također se na simboličkoj razini ukazuje na potrebu razmatranja problema u njegovoj srži, korijenu.

– Možemo primijetiti kako su reakcije građana na društvenim mrežama različite, od oduševljenja do negodovanja.

– Da, naša je odgovornost da ovaj primjer shvatimo kao ozbiljno angažiranu inicijativu koja nastoji osvjetliti suvremene društvene probleme iz umjetničke perspektive. Od prolaznika se očekuje da postanu aktivni sudionici jer je rad ostvaren tek kada promatrač prepozna i usvoji kritičku misao. Prijeko su nam potrebne politike solidarnosti i zajedništva koje mogu biti rješenje u borbi s klimatskim promjenama, kao i u borbi svake druge vrste. Želio bih naglasiti kako ću osobno razgovarati s ravnateljicom Muzeja suvremene umjetnosti i predložiti da se napravi izložba na ovu temu. Isto tako, ako nemate ništa protiv, pozvao bih inicijatore ideje da kažu još nekoliko riječi.

Pogledao je prema Miji, Josipu i Roku koji su stajali sa strane i pratili intervju. Nakon što ih je spomenuo, zaledili su se. Došao je do njih te ih šaptom otpratio prema kameri riječima:

Sada se vaš glas čuje, pobrinite se da odjekuje.

Anja Tomljenović